EVROPSKÁ ÚZEMNÍ SPOLUPRÁCE

Tento dokument objasňuje, jak EU podporuje evropskou územní spolupráci (EÚS), která je jedním z cílů politiky soudržnosti. Evropská územní spolupráce si klade za cíl řešit přeshraniční problémy a rozvíjet potenciál různých regionů. Opatření spolupráce jsou financována z prostředků Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR) prostřednictvím programů Interreg. Tento dokument vysvětluje obecné cíle evropské územní spolupráce a její konkrétní cíle na období 2021–2027. Závěrem uvádí, jak ke kontrole a k utváření rámce evropské územní spolupráce přispívá Parlament.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

— Právní základ evropské územní spolupráce v rámci hospodářské, sociální a územní soudržnosti tvoří článek 178 Smlouvy o fungování Evropské unie.

— Nařízení (EU) č. 1299/2013 obsahuje zvláštní ustanovení týkající se podpory z Evropského fondu pro regionální rozvoj pro cíl Evropská územní spolupráce v programovém období 2014–2020.

— Nařízení Interreg (nařízení (EU) 2021/1059) stanoví pravidla týkající se cíle Evropská územní spolupráce podporovaného z Evropského fondu pro regionální rozvoj na programové období 2021–2027.

CÍLE

Evropská územní spolupráce je jedním z cílů politiky soudržnosti a je koncipována tak, aby řešila problémy, které přesahují státní hranice a vyžadují společné řešení, a aby rozvíjela potenciál různých regionů. Jejím úkolem je:

— řešit společné problémy v příhraničních oblastech (např. odstraňováním znečištění sdílených řek nebo podporou sdílené dopravní infrastruktury),

— zlepšit spolupráci mezi regiony v různých členských státech (např. pokud jde o společné záchranné služby),

— sdílet znalosti a osvědčené postupy v celé Evropě,

— podporovat vyvážený a harmonický rozvoj v EU.

SOUVISLOSTI

Evropská územní spolupráce je součástí politiky soudržnosti od roku 1990. V programovém období 2014–2020 bylo v rámci evropské politiky soudržnosti přijato vůbec poprvé zvláštní nařízení, které se vztahuje na činnosti v oblasti evropské územní spolupráce podporované z Evropského fondu pro regionální rozvoj. Tato praxe pokračuje i v období 2021–2027. Opatření spolupráce jsou podporována z Evropského fondu pro regionální rozvoj prostřednictvím tří klíčových složek: přeshraniční spolupráce, nadnárodní spolupráce a meziregionální spolupráce.

Období 2021–2027 se vyznačuje dalším rozvojem meziregionální spolupráce (Interreg). Spolupráce s partnerskými zeměmi je posílena prostřednictvím nástroje Interreg pro předvstupní pomoc (NPP) a programu Interreg NEXT a prostřednictvím začlenění specializované složky pro spolupráci mezi nejvzdálenějšími regiony EU a jejich sousedními zeměmi.

EVROPSKÁ ÚZEMNÍ SPOLUPRÁCE V OBDOBÍ 2021–2027

V roce 2021 zahájila EU nové víceleté programové období. Pravidla pro evropskou územní spolupráci v období 2021–2027 byla stanovena v nařízení Interreg.

Hlavními cíli podpory územní spolupráce v tomto období je posílení správy založené na spolupráci a zajištění bezpečnosti a ochrany Evropy. V období 2021–2027 se evropská územní spolupráce skládá ze čtyř složek:

— Přeshraniční spolupráce (složka A programu Interreg) podporuje spolupráci mezi společnou klasifikací územních statistických jednotek (NUTS 3), která zahrnuje regiony alespoň ze dvou různých členských států, jež leží přímo na hranicích nebo v jejich blízkosti. Jejím cílem je řešit společné výzvy, které byly společně určeny v příhraničních regionech, a uvolnit nevyužitý růstový potenciál v příhraničních oblastech a zároveň také posílit proces spolupráce za účelem celkového harmonického rozvoje Unie.

— Nadnárodní spolupráce (složka B programu Interreg) umožňuje spolupráci na rozsáhlejších nadnárodních územích nebo v přímořských oblastech a zapojuje celostátní, regionální a místní programové partnery v členských státech. Některé programy však zahrnují země mimo EU, jako je Island a Lichtenštejnsko, partnerské země procesu rozšíření a evropského sousedství a zámořské země a území, s cílem dosáhnout vyššího stupně územní integrace. Nadnárodní spolupráce prováděná nejvzdálenějšími regiony spadá do samostatné složky. Složka B programu Interreg podporuje širokou škálu projektových investic souvisejících s inovacemi a ekologickou a digitální transformací.

— Meziregionální spolupráce (složka C programu Interreg) funguje na celoevropské úrovni a zahrnuje všechny členské státy EU a partnerské země. Vytváří sítě pro rozvoj osvědčených postupů a usnadňuje výměnu a předávání zkušeností úspěšných regionů. Jedná se o nástroj k posílení soudržnosti a překonání současných i budoucích výzev.

— Cílem spolupráce v nejvzdálenějších regionech (složka D programu Interreg) je umožnit nejvzdálenějším regionům co nejúčinnější a nejjednodušší spolupráci se sousedními zeměmi a územími. Za tímto účelem umožňuje nařízení Interreg spravovat vnější fondy i Evropský fond pro regionální rozvoj podle stejného souboru pravidel. V rámci složky D se proto mohou vyhlašovat výzvy ke kombinovanému financování prostřednictvím Evropského fondu pro regionální rozvoj a Nástroje pro sousedství a rozvojovou a mezinárodní spolupráci, který je hlavním nástrojem EU pro mezinárodní partnerství v oblasti udržitelného rozvoje, změny klimatu, demokracie, veřejné správy, lidských práv, míru a bezpečnosti v zemích sousedících s EU.

Nařízení rovněž zavádí spolupráci mimo EU, která podporuje udržitelný rozvoj a dobré sousedské vztahy mezi členskými státy EU a zeměmi procesu rozšíření a zeměmi sousedství a mezi nejvzdálenějšími regiony EU a jejich sousedy. Programy vnější spolupráce EU se vztahují na EU a s ní sousedící země a přispívají k cílům tří politik EU: politiky soudržnosti, politiky rozšíření (rozšíření EU o nové členy) a politiky sousedství. Nařízení zahrnuje spolupráci se západním Balkánem a Tureckem prostřednictvím nástroje předvstupní pomoci, stanoví přípravná opatření pro budoucí členství v Unii a podporuje proces přistoupení. Po ruské invazi na Ukrajinu a v souladu s omezujícími opatřeními EU pozastavila Komise v programech přeshraniční spolupráce v rámci evropského nástroje sousedství spolupráci s Ruskem a Běloruskem a jejich účast v programech Interreg NEXT na období 2021–2027.

ROZPOČET EVROPSKÉ ÚZEMNÍ SPOLUPRÁCE

V programovém období 2021–2027 je na evropskou územní spolupráci vyčleněno přibližně 8 miliard EUR (v cenách roku 2018, tj. z hlediska hodnoty měny v roce 2018). Tyto prostředky jsou rozděleny následujícím způsobem:

1. 72,2 % (tj. celkem 5 812 790 000 EUR) na pozemní a námořní přeshraniční spolupráci;
2. 18,2 % (tj. celkem 1 466 000 000 EUR) na nadnárodní spolupráci;
3. 6,1 % (tj. celkem 490 000 000 EUR) na meziregionální spolupráci;
4. 3,5 % (tj. celkem 281 210 000 EUR) na spolupráci nejvzdálenějších regionů.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

A. Úloha Parlamentu v nařízení Interreg

Parlament a Rada přijaly nařízení Interreg řádným legislativním postupem. To znamená, že dosáhly dohody za rovných podmínek.

Během jednání na období 2021–2027 se Parlament zasazoval o:

— větší rozpočet pro programy evropské územní spolupráce,

— zjednodušení pravidel a postupů,

— intenzivnější podporu malých a mezilidských projektů,

— větší pozornost klimatickým a sociálním otázkám,

— zvláštní zřetel na specifické problémy nejvzdálenějších regionů.

B. Úloha Parlamentu v nařízení BRIDGEforEU

V roce 2018 navrhla Komise nařízení o evropském přeshraničním mechanismu řešení právních a správních překážek v přeshraničním kontextu. Vytvořila dobrovolný mechanismus pro sousedící regiony podél pozemních hranic EU s cílem usnadnit společné projekty tím, že v případě potřeby je možné uplatňovat právní předpisy sousedních členských států. Parlament návrh Komise přijal, Rada tak však neučinila. Vzhledem k výhradám členských států ohledně jeho dobrovolné povahy,

administrativní zátěže, uznání stávajících mechanismů a důsledků pro ústavní právo se Rada nakonec rozhodla práci na návrhu přerušit.

V dalších dvou letech se Výbor Evropského parlamentu pro regionální rozvoj soustředil na to, aby buď přivedl Radu k jednacímu stolu, nebo motivoval Komisi ke změně návrhu. V září 2023 Parlament přijal usnesení, v němž vyzval Komisi, aby předložila pozměněný návrh s cílem dosáhnout rovnováhy mezi oběma spolunormotvůrci. Vzhledem k aktuálním trendům v oblasti mobility pracovních sil v rámci EU a potřebě řešit demografické, sociální, hospodářské a environmentální výzvy se Parlament domníval, že Unie by měla zintenzivnit úsilí o řešení přeshraničních překážek. V usnesení vyzval ke zjednodušení koordinačního rámce s cílem účinně odstranit právní a administrativní překážky, zdvojování práce a zbytečnou administrativní zátěž.

V návaznosti na usnesení Parlamentu zveřejnila Komise v prosinci 2023 pozměněný návrh. V něm zohlednila výhrady a doporučení obou spolunormotvůrců a zároveň zachovala jeho původní zaměření na řešení překážek, které mají dopad na přeshraniční komunity. V návaznosti na interinstitucionální jednání bylo dosaženo kompromisů, které odrážely hlavní priority Parlamentu a daly nařízení nový název – Nástroj pro rozvoj a růst příhraničních regionů (BRIDGEforEU). V květnu 2025 hlasoval Parlament pro přijetí nařízení BRIDGEforEU (nařízení (EU) 2025/925) ve druhém čtení.

Konečné znění nařízení stanoví rámec, který usnadňuje zjišťování a řešení právních a správních překážek, jež brání přeshraničním veřejným službám, infrastruktuře a spolupráci v pozemních a námořních příhraničních regionech. Účast je dobrovolná a členské státy, jež se k účasti rozhodnou, mohou zřídit přeshraniční koordinační místa nebo určit příslušný orgán. Komise pak vede jednotný rejstřík přeshraničních spisů pro celou EU.

Tento dokument vypracovala tematická sekce Evropského parlamentu pro regionální rozvoj, zemědělství a rybolov. Více informací naleznete na internetových stránkách Výboru pro regionální rozvoj.

Kelly Schwarz / JOHANNA CHLÖÉ LYOR TIRINELLI
04/2026